

**ปัญหาการคุ้มครองลักษณะท่าทางของพิธีกร
ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
Protection of Host's Gesture According to Copyright
Act 1994**

ชมพูนุท สถิตย์เสมากุล*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ว่าสามารถได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในประเภทของงานนาฏกรรมได้หรือไม่ และคำว่า “นักแสดง” ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีความหมายครอบคลุมถึงพิธีกรผู้แสดงลักษณะท่าทางที่สร้างสรรค์นั้นด้วยหรือไม่ ตลอดจนศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะเปรียบได้กับเครื่องหมายบริการของรายการโทรทัศน์ว่าสมควรได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ในฐานะของเครื่องหมายบริการ

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอนุสัญญาระหว่างประเทศและกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องรวมถึงหลักกฎหมายของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้มีหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรม ที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล กล่าวคือ จะต้องประกอบเป็นเรื่องราวโดยไม่น้อยกว่าปริมาณ ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองในฐานะของงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรม จึงส่งผลให้พิธีกรมิได้อยู่ในความหมายของคำว่า “นักแสดง” เนื่องจากนักแสดงต้องเป็นสื่อกลางผู้แสดงออกซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์

บทความนี้เรียบเรียงมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง, “ปัญหาการคุ้มครองลักษณะท่าทางของพิธีกรตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537,” ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2554.

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์นั้น มีเอกลักษณ์อันทำให้ผู้ชมสามารถแยกแยะได้ถึงความแตกต่างและที่มาระหว่างรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้บริการ ดังนั้น การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จึงควรได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ในฐานะเครื่องหมายบริการ โดยสามารถใช้วิธีการจดทะเบียนอันเกี่ยวกับการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพเคลื่อนไหวด้วยการถ่ายภาพนิ่งของท่าทางแต่ละขั้นตอน หรือการจดทะเบียนโดยใช้วิธีการเดียวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายรูปร่างรูปทรงของวัตถุเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการนำกฎหมายที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้แก่การให้ความคุ้มครอง

ABSTRACT

The aim of this research is to examine whether gestures made by television hosts are protected under Copyright Act B.E. 2537 as dramatic works, and whether the definition of the word “performer” under such act includes the hosts making such gestures. Also, in this research, a possibility that these distinctive host gestures may be protected under Trademark Act B.E. 2534 (1991) as service marks is considered.

By comparison with International Convention, relevant international laws, and Thai laws, Copyright Act B.E. 2537 uses criteria for protecting copyright works in the category of dramatic works that are consistent with international standards, i.e. the quantity of the works must not be small. From this research, it is found that copyright protection cannot be extended to gestures made by television hosts. Therefore, the hosts cannot be included in the definition of the word “performer” since a performer must become a medium of copyright works.

However, as gestures made by television hosts are distinctive and can distinguish the programs/sources, characterized as a type of services, from others, the gestures can be interpreted as service marks and should therefore be protected under Trademark Act B.E. 2534 (1991) through registration of gestures. This can be accomplished by taking action shots of each gesture or by adopting the same method for registering shape and configuration of an object. By applying the existing law to the protection of such gestures, the problem with the protection of host gestures can be overcome.

บทนำ

ในปัจจุบันรายการโทรทัศน์ได้มีการเผยแพร่ไปขายยังต่างประเทศด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งนับว่ามีการแข่งขันในตลาดที่สูงมากขึ้น แต่ละรายการจึงได้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้ทันต่อสถานการณ์ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์อันจะดึงดูดความสนใจและง่ายต่อการสังเกตจดจำ หรือเพื่อแสดงความแตกต่างอย่างชัดเจนของแต่ละรายการ จึงต้องมีการแสดงออกถึงลักษณะท่าทางเฉพาะของพิธีกรทางโทรทัศน์ของรายการนั้นๆ โดยลักษณะท่าทางที่แสดงออกมานั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการตลาด อันจะทำให้เกิดจุดขาย (Unique Selling Point) ที่แปลกและแตกต่างแก่รายการโทรทัศน์ เพื่อเป็นจุดเด่นและดึงดูดความสนใจให้กับรายการโทรทัศน์ว่านี่แหละคือลักษณะเฉพาะของรายการนี้ เมื่อมีการจดจำได้ถึงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จึงก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของการเลียนแบบหรือเอาไปทำในรูปแบบอื่นๆ นำไปสร้างเป็นผลงานของเขาขึ้นซึ่งอาจใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีแล้วถือเอาเป็นประโยชน์ส่วนตัว ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้มีคำถามต่อมาว่าลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ควรจะได้รับคุ้มครองหรือไม่ และจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายใด โดยเนื่องจากการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรนั้นมีลักษณะเป็นการแสดงลักษณะท่าทางจึงมีความใกล้เคียงกับงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรม ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะของงานนาฏกรรมได้หรือไม่ อีกทั้งพิธีกรซึ่งเป็นผู้แสดงท่าทางอันมีลักษณะเฉพาะดังกล่าวจะอยู่ในความหมายของคำว่า “นักแสดง” อันสามารถได้รับความคุ้มครองตามสิทธิของนักแสดงภายใต้กฎหมายดังกล่าวหรือไม่ นอกจากนี้ เนื่องจากการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์นั้นมีลักษณะบ่งเฉพาะ อันก่อให้เกิดการแยกแยะได้ถึงที่มาและความแตกต่างระหว่างรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ ดังนั้น การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จึงสมควรได้รับความคุ้มครองในฐานะของเครื่องหมายบริการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

สภาพปัญหา

1. ปัญหาการให้ความคุ้มครองลักษณะท่าทางของพิธีกรตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

องค์ประกอบของงานลิขสิทธิ์ที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับในกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยสรุปได้ 4 ประการ คือ 1) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิด 2) เป็นการแสดงออกโดยชนิดของงานที่

กฎหมายยอมรับ 3) เป็นการสร้างสรรค์โดยตนเอง 4) เป็นงานที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย¹ ดังนั้น หากจะพิจารณาว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะของงานนาฏกรรมได้หรือไม่ สามารถวิเคราะห์หลักเกณฑ์ข้างต้นได้ดังต่อไปนี้

1.1 วิเคราะห์ความหมายและขอบเขตของคำว่า “การสร้างสรรค์” “ความวิริยะอุตสาหะพอสมควร” “ปริมาณ” และ “ประโยชน์” ของงานอันมีลิขสิทธิ์โดยเปรียบเทียบกับงานนาฏกรรม

เนื่องจากประเภทของงานสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ต่างระบุแต่เพียงงานสร้างสรรค์ที่สำคัญๆ เท่านั้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถกำหนดกฎหมายภายในของตนในส่วนคุณสมบัติของงานลิขสิทธิ์ได้เท่าที่ไม่ได้ขัดกับหลักการของอนุสัญญา² ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่มีการกำหนดประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้อย่างแน่ชัด 9 ประเภท อย่างไรก็ดี ต่างก็ได้กำหนดให้งานสร้างสรรค์ประเภทงานนาฏกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละประเทศว่าจะให้คำจำกัดความและลักษณะของงานนาฏกรรมอันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์อย่างไร ซึ่งการให้ความคุ้มครองแก่งานนาฏกรรมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั้น ได้ให้ความหมายของงานนาฏกรรมไว้ว่า หมายถึง งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การแสดงท่าทาง หรือการแสดงที่ประกอบเป็นเรื่องราวและรวมถึงการแสดงด้วยวิธีใดด้วย โดยมีหลักสำคัญคือ ต้องเป็นการแสดงที่สามารถประกอบเป็นเรื่องราวและต้องไม่น้อยด้วยปริมาณ โดยเมื่อได้ทำการศึกษามาแล้วนั้นพบว่า แม้ลักษณะท่าทางเฉพาะของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ดังกล่าวจะเกิดจากความวิริยะอุตสาหะพอสมควรในการสร้างสรรค์ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวได้ เพราะมิได้เป็นการแสดงที่ประกอบเป็นเรื่องราว อีกทั้งยังใช้ระยะเวลาอันสั้นในการแสดง จึงไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรม

1.2 วิเคราะห์ปัญหาอันเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลักษณะท่าทางของพิธีกรและความหมายของคำว่า “พิธีกร” เทียบเคียงกับความหมายของคำว่า “นักแสดง”

เนื่องจากความหมายของคำว่า “นักแสดง” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั้น หมายถึง “ผู้แสดง นักดนตรี นักร้อง นักเต้น นักรำ และผู้ซึ่งแสดงท่าทาง ร้อง กล่าว พากย์

¹ รัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์ พร้อมด้วยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม-ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 95.

² สุจิตตา ชีรโรจน์วิทย์, “ปัญหาและแนวทางการคุ้มครองงานแพร่เสียงแพร่ภาพตามกฎหมายลิขสิทธิ์,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 42.

แสดงตามบทหรือในลักษณะอื่นใด” โดยหากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์แล้วนั้น จะพบว่าแม้การแสดงท่าทางดังกล่าวจะเป็นการแสดงตามบทหรือในลักษณะอื่นใดก็ตาม แต่เนื่องจากที่ได้ทำการศึกษามาแล้วนั้นพบว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มิได้เป็นการแสดงออกซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทงานนาฏกรรม ดังนั้น จึงส่งผลให้พิธีกรที่มีอาชีพเป็นพิธีกรเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามสิทธิของนักแสดงได้ นอกจากพิธีกรดังกล่าวจะประกอบอาชีพเป็นนักแสดงด้วย เพราะการเป็นนักแสดงนั้นจะต้องเป็นผู้เป็นสื่อกลางในการแสดงออกซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยเมื่องานการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มิได้เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรมแล้ว จึงทำให้พิธีกรมิได้ถือเป็นผู้เป็นสื่อกลางผู้แสดงออกซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ที่จะได้อยู่ในความหมายของคำว่า “นักแสดง” ได้ จึงไม่สามารถได้รับความคุ้มครองภายใต้สิทธิของนักแสดงตามกฎหมายดังกล่าว

2. การคุ้มครองลักษณะท่าทางของพิธีกรตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ในฐานะของเครื่องหมายบริการ

การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์แม้จะมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหว แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มิได้บัญญัติถึงความหมายของเครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุมถึงภาพเคลื่อนไหว ทั้งนี้ การที่ประเทศไทยยังมิได้ให้ความคุ้มครองภาพเคลื่อนไหวเอาไว้ เนื่องจากเป็นเครื่องหมายการค้ารูปแบบใหม่ แต่หากพิจารณาถึงลักษณะของการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์นั้นก่อให้เกิดการแยกแยะความแตกต่างระหว่างรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งออกจากอีกรายการหนึ่งและทำให้ผู้ชมทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์ได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับเครื่องหมายบริการ ดังนั้น จึงต้องการศึกษาถึงความน่าจะเป็นในการให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ภายใต้เครื่องหมายบริการ ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่ประเทศไทยให้ความคุ้มครองไว้ โดยได้ให้ความหมายของเครื่องหมายบริการไว้ว่า เป็นเครื่องหมายที่ใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับบริการ เพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างกับบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ ได้มีเหตุผลสนับสนุนในการที่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ควรได้รับความคุ้มครองในฐานะของเครื่องหมายบริการดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากรายการโทรทัศน์เป็นรายการที่ให้ทั้งสาระประโยชน์และความบันเทิงในด้านต่างๆแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับรูปแบบของรายการ โดยถือเป็นการให้บริการทางการค้าแก่ผู้ชมรายการโทรทัศน์

2. การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์นั้น เป็นการกระทำเพื่อให้ผู้ชมรายการเกิดการจดจำรายการโทรทัศน์นั้นๆได้ อันก่อให้เกิดการแยกแยะได้ถึงความแตกต่างของรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ กล่าวคือ การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มีลักษณะคล้ายกับเป็นเครื่องหมายที่เป็นสัญลักษณ์แก่รายการโทรทัศน์ โดยเจ้าของรายการโทรทัศน์หรือผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ต้องการให้การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์เป็นเครื่องหมายที่ใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับการบริการ เพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างกับบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น

3. เนื่องจากความสามารถและบุคลิกลักษณะเฉพาะของพิธีกร อันก่อให้เกิดการดึงดูดความสนใจจากผู้ชม จึงทำให้พิธีกรเปรียบได้กับสัญลักษณ์ของรายการอย่างหนึ่ง ที่ตัวผู้เป็นพิธีกรมีความเป็นตัวตนอันมีเอกลักษณ์หรือหากเขาสร้างเอกลักษณ์แก่รายการโทรทัศน์จนสามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์แก่รายการนั้นได้ ก็อาจถือเสมือนว่าพิธีกรคนนั้นเป็นลักษณะของโลโก้หรือ เครื่องหมายการค้าของรายการนั้นก็ได้

4. การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มีลักษณะอันสามารถจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายบริการได้ กล่าวคือ ลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์อาจเป็นลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเองหรืออาจเป็นลักษณะบ่งเฉพาะโดยการใช้ก็เป็นได้ หากมองในด้านตัวของพิธีกรเอง อาจเปรียบได้กับลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านบุคลิกลักษณะ พรสวรรค์ หรือความสามารถเฉพาะตัว จึงอาจกล่าวได้ว่าพิธีกรแต่ละคนก็มีลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเอง หากได้ใช้ลักษณะบ่งเฉพาะนั้นก่อให้เกิดการสร้างการจดจำที่แสดงถึงความเป็นตัวตนอันมีเอกลักษณ์จนสามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ ทั้งนี้ลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ยังไม่เป็นเครื่องหมายที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย และไม่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายบริการอื่นที่ได้มีการจดทะเบียนไว้อยู่แล้ว

5. วัตถุประสงค์ของรายการโทรทัศน์นั้นเพื่อก่อให้ผู้ชมเกิดการจดจำและแยกแยะถึงความแตกต่างของแต่ละรายการโทรทัศน์ได้ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของธุรกิจ มากกว่าที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อสังคม

อย่างไรก็ดี หากเทียบเคียงว่า “เครื่องหมาย” ในที่นี้คือ ลักษณะท่าทางที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแก่รายการโทรทัศน์หรือตัวตนของพิธีกร หากบุคคลอื่นได้แสดงลักษณะท่าทางดังกล่าวหรือนำความเป็นตัวตนของพิธีกรซึ่งอาจเป็นชื่อ ความเหมือนคล้าย

ลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือรูปลักษณะภายนอกเฉพาะตัวที่เหมือนกับพิธีกร ไปแสดงต่อสาธารณชนด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของรายการโทรทัศน์หรือตัวพิธีกร อันอาจทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดถึงที่มาของรายการโทรทัศน์ หรืออาจทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจผิดว่าการบริการนั้นอาจได้รับการรับรองโดยตัวของพิธีกรดังกล่าว ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจึงสมควรต้องรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าวต่อเจ้าของเครื่องหมายบริการ ซึ่งในกรณีนี้คือเจ้าของรายการโทรทัศน์หรือพิธีกร

ทั้งนี้ ตามอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 และกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่น ต่างก็ได้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการยอมรับให้เครื่องหมายการบริการที่รับจดทะเบียนได้ต้องมีลักษณะบ่งเฉพาะ ต้องไม่ซ้ำกับเครื่องหมายการค้าของประเทศอื่น และต้องไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่ผิดกฎหมายด้วย อีกทั้งต่างยังได้ให้ความหมายของเครื่องหมายบริการไว้โดยมีความหมายใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ ต่างยังได้ให้ความคุ้มครองแก่รูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุ หากรูปร่างหรือรูปทรงนั้นสามารถแยกความแตกต่างของสินค้าหรือบริการได้อย่างแน่นอน ดังนั้น หากนำวิธีการจดทะเบียนของรูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุมาประยุกต์ใช้กับการจดทะเบียนเครื่องหมายบริการอันเกี่ยวกับการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพสามมิติก็น่าจะเป็นวิธีที่ช่วยแก้ปัญหาในการให้ความคุ้มครองที่ดีอีกทางหนึ่ง

จากเหตุผลสนับสนุนดังกล่าวข้างต้น การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จึงสมควรได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ในฐานะของเครื่องหมายบริการ เนื่องจากมีลักษณะบ่งเฉพาะที่เป็นการแสดงให้เห็นได้ถึงความแตกต่างระหว่างการให้บริการของรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ดี และยังทำให้ทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์นั้น ๆ ด้วย โดยลักษณะท่าทางที่สร้างสรรค์ขึ้นดังกล่าวหรือตัวของพิธีกรเองเปรียบเสมือนเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งที่รายการโทรทัศน์ใช้เป็นที่ยกย่องเกี่ยวข้องกับรายการโทรทัศน์ดังกล่าว เพื่อเป็นจุดขายและสร้างความจดจำอันเป็นเอกลักษณ์ให้แก่ผู้ชมรายการโทรทัศน์ อันนำมาซึ่งผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจต่อเจ้าของธุรกิจ

สรุป

เนื่องจากในปัจจุบันนี้โทรทัศน์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีความนิยมอย่างมาก โดยเป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียง ตลอดจนการเคลื่อนไหวซึ่งสร้างความดึงดูดใจต่อผู้ชมเป็นอย่างมาก และช่วยให้จดจำข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างดี ทั้งยังเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมาก ส่งผลให้รายการโทรทัศน์เกิดการแข่งขันกันพัฒนาและสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านรูปแบบของรายการ ฉาก

ของรายการ หรือแม้กระทั่งวิธีการนำเสนอรายการ ซึ่งในขณะนี้จะเห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์หลายๆ รายการ ต่างก็ได้สร้างสรรค์วิธีนำเสนอรายการด้วยการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ไปพร้อมกับการพูดชื่อของรายการโทรทัศน์ดังกล่าวซ้ำๆ กันทุกๆ ครั้งที่เปิดหรือปิดรายการ ทั้งนี้การแสดงลักษณะท่าทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของรายการโทรทัศน์โดยพิธีกรนั้น เพื่อเป็นการสร้างความแตกต่างเฉพาะตัวให้แก่รายการในการดึงดูดความสนใจและสร้างความจดจำให้แก่รายการโทรทัศน์มากกว่าการพูดเพียงชื่อของรายการเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการแสดงลักษณะท่าทางที่เกิดจากการแสดงออกซึ่งความคิดของผู้สร้างสรรค์ โดยเกิดจากการใช้แรงงาน ความรู้ ความสามารถ และความวิริยะอุตสาหะของผู้สร้างสรรค์เอง และไม่เป็นงานที่ผิดต่อกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถได้รับความคุ้มครองในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรมได้อยู่ดี เนื่องจากการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มิได้มีลักษณะเป็นการแสดงท่าทางที่ประกอบเป็นเรื่องราว อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกที่ใช้ระยะเวลาสั้น ดังนั้นหากวิเคราะห์จากเหตุผลในด้านต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาและนำเสนอมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์จึงมิได้เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ในประเภทของงานนาฏกรรม ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อีกทั้งพิธีกรมีอาจได้รับความคุ้มครองในฐานะของผู้สร้างสรรค์ เนื่องจากตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่ได้ให้ความหมายของ “ผู้สร้างสรรค์” ไว้ว่า “ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้” ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามาแล้วนั้นพบว่า การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์มีอาจถือได้ว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทของงานนาฏกรรม จึงเป็นเหตุให้พิธีกรมิได้เป็นผู้สร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ อีกทั้ง ยังไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามสิทธิของนักแสดงอีกด้วยหากพิธีกรดังกล่าวเป็นพิธีกรอาชีพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เนื่องจากการที่จะถือว่าเป็น นักแสดง ตามความหมายในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั้นหลักสำคัญคือ นักแสดงจะต้องเป็นสื่อกลางในการแสดงออกต่อสาธารณชนซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ แต่ลักษณะของการแสดงท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ดังกล่าวมิใช่เป็นการแสดงงานนาฏกรรม จึงทำให้ความหมายของ “นักแสดง” ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงพิธีกร

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายที่น่าจะให้ความคุ้มครองแก่ลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ดังกล่าวได้ คือ “เครื่องหมายบริการ” ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 อันเนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น คือ 1) รายการโทรทัศน์เป็นการให้บริการทางการค้าแก่ผู้ชมรายการ 2) การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ ไม่แตกต่างไปจากเครื่องหมายบริการตามมาตรา 4 ที่เจ้าของรายการโทรทัศน์หรือผู้ผลิตรายการต้องการให้

ลักษณะท่าทางที่พิธีกรแสดงออกมานั้นคล้ายกับเป็นเครื่องหมายที่ใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับบริการ เพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างกับบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น อันจะนำมาซึ่งความสามารถของผู้ชมในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งออกจากอีกรายการหนึ่ง และทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์ได้ 3) พิธีกรนั้นทำหน้าที่ให้บริการซึ่งเปรียบได้กับเครื่องหมายบริการอย่างหนึ่ง ที่เจ้าของรายการโทรทัศน์หรือผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ต้องการให้ใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับการบริการ เพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างกับบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น 4) ลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์อาจเป็นลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเองหรืออาจเป็นลักษณะบ่งเฉพาะโดยการใช้ก็ได้ ส่วนหากมองในด้านตัวของพิธีกรเอง อาจเปรียบได้กับลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านบุคลิกลักษณะ พรสวรรค์ หรือความสามารถเฉพาะตัว จึงอาจกล่าวได้ว่าพิธีกรแต่ละคนก็มีลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเอง ทั้งนี้ ลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ยังไม่มีเป็นเครื่องหมายที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย และไม่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายบริการอื่นที่ได้มีการจดทะเบียนไว้อยู่แล้ว ซึ่งกรณีนี้คือไม่เหมือนหรือคล้ายกับลักษณะท่าทางอันเปรียบเทียบกับเครื่องหมายบริการของรายการอื่นที่ได้มีการใช้แสดงไว้ก่อนแล้ว 5) วัตถุประสงค์ของรายการโทรทัศน์นั้นเพื่อก่อให้ผู้ชมเกิดการจดจำและแยกแยะถึงความแตกต่างของแต่ละรายการโทรทัศน์ได้ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของธุรกิจ มากกว่าที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อสังคม

ดังนั้น จากเหตุผลสนับสนุนข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่าการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์สมควรได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ในฐานะของเครื่องหมายบริการ เนื่องจากมีลักษณะบ่งเฉพาะที่เป็นการแสดงให้เห็นได้ถึงความแตกต่างระหว่างการให้บริการของรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ดี และยังทำให้ทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์นั้นๆ ด้วย เพื่อเป็นจุดขายและสร้างความจดจำอันเป็นเอกลักษณ์ให้แก่ผู้ชมรายการโทรทัศน์ อันนำมาซึ่งผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ต่อเจ้าของธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามาทั้งหมดนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะเพื่อช่วยในการให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ดังนี้

สืบเนื่องจากที่ได้ทำการศึกษาประกอบกับเหตุผลดังกล่าวข้างต้นน่าจะเป็นข้อสนับสนุนพอสังเขปแล้วว่า การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์นั้นทำให้ทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการให้บริการของรายการ

โทรทัศน์แต่ละรายการได้ จึงมีความเหมาะสมที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะของเครื่องหมายบริการ โดยมีลักษณะเป็นภาพเคลื่อนไหว(Moving Image) หรือมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถจดทะเบียนในฐานะของ Hologram ซึ่งตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นยังมิได้ให้ความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงเครื่องหมายดังกล่าว เนื่องจากเป็นเครื่องหมายการค้ารูปแบบใหม่ ดังนั้น หากจะให้การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ที่ว่า คำว่า “เครื่องหมาย” หมายความว่า “ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ ตรา ชื่อ คำ ข้อความ ตัวหนังสือ ตัวเลข ลายมือชื่อ กลุ่มของสี รูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุ หรือสิ่งเหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่างรวมกัน” โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีการให้ความหมายรวมไปถึง สัญลักษณ์ใดๆ (any sign) หรือสิ่งใดๆที่ใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับการค้าหรือการบริการ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสินค้าหรือบริการของบุคคลหนึ่งออกจากสินค้าหรือบริการของอีกบุคคลหนึ่งได้ หรือ ควรใช้คำว่า “เครื่องหมาย หมายความว่ารวมถึง (including) ” อันเท่ากับว่าสิ่งที่กำหนดไว้เป็นเพียงตัวอย่างของสิ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องหมายได้เท่านั้น และเป็นการเปิดโอกาสในการยอมรับให้สิ่งอื่นๆใช้เป็นเครื่องหมายได้ในอนาคต ซึ่งมีความครอบคลุมและเป็นสากลสอดคล้องกับกฎหมายภายในของหลายๆ ประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 นั้นยังไม่สามารถทำได้ในขณะนี้แต่ก็อาจมีความเป็นไปได้ในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าแนวทางที่จะให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ในฐานะของเครื่องหมายบริการที่มีความเป็นไปได้ในขณะนี้โดยเป็นวิธีที่ใกล้เคียงอันจะสามารถนำมาใช้ในการจดทะเบียนเครื่องหมายบริการอันเกี่ยวกับการแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ได้นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี ซึ่งเป็นวิธีที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ให้ความคุ้มครอง คือ

1. สำหรับการจดทะเบียนในฐานะของเครื่องหมายบริการที่มีลักษณะเป็นภาพเคลื่อนไหว นั้น มีวิธีที่สามารถจะให้ความคุ้มครองในการจดทะเบียนแก่การแสดงลักษณะท่าทางที่เป็นภาพเคลื่อนไหว ด้วยลักษณะของการจดทะเบียนโดยการถ่ายภาพนิ่งของการแสดงลักษณะท่าทางแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียดและทำออกมาเป็นชุด แต่ทั้งนี้จะมีใช้ลักษณะของการจดทะเบียนแบบเครื่องหมายชุด อย่างไรก็ดี การจดทะเบียนในลักษณะของการถ่ายภาพนิ่งเป็นชุดๆนั้น หมายถึง

จะต้องถ่ายเป็นภาพนิ่งโดยเน้นไปที่การแสดงลักษณะท่าทางแต่ละขั้นตอนเป็นสำคัญ มิได้เน้นไปที่หน้าตาหรือรูปลักษณ์ของพิธีกรเป็นหลัก

2. สำหรับการจดทะเบียนที่มีความใกล้เคียงกับ Hologram มากที่สุด คือ การจดทะเบียนในฐานะของรูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุ โดยภาพเครื่องหมายการค้านั้นต้องแสดงรูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุอันเป็นสาระสำคัญทั้งหมดที่ประสงค์จะขอความคุ้มครองโดยจะแสดงเป็นภาพถ่ายหรือรูปเขียนก็ได้ ซึ่งผู้ขอจดทะเบียนจะส่งคำพรรณารูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุนั้นเพื่อประกอบคำขอจดทะเบียนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยคำและต้องยื่นพร้อมคำขอจดทะเบียน³

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ามาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ได้ให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายที่เป็น ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ รวมถึง รูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุ หรือสิ่งเหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่างรวมกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทางดังกล่าวข้างต้นน่าจะช่วยแก้ปัญหาในการให้ความคุ้มครองแก่การแสดงลักษณะท่าทางของพิธีกรทางรายการโทรทัศน์ได้ทางหนึ่งในฐานะของเครื่องหมายบริการ อันได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปไว้ในข้อเสนอแนะนี้ว่า เครื่องหมายบริการนั้นสามารถให้ความคุ้มครองแก่ลักษณะท่าทางที่พิธีกรแสดงออกมาทางรายการโทรทัศน์ รวมถึงให้ความคุ้มครองแก่ตัวพิธีกรด้วย เนื่องจากทั้งลักษณะท่าทางที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอันเป็นเอกลักษณ์แก่รายการโทรทัศน์หรือตัวตนของพิธีกร ต่างก็เป็นสัญลักษณ์แก่รายการโทรทัศน์ที่มีลักษณะเหมือนเป็นเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง อันก่อให้เกิดการสังเกตจดจำที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อก่อให้เกิดการแยกแยะถึงความแตกต่างระหว่างรายการโทรทัศน์แต่ละรายการได้ รวมถึงทำให้ทราบถึงที่มาของรายการโทรทัศน์นั้นๆ โดยถือเป็นการให้บริการทางการค้าในรูปแบบหนึ่งแก่ผู้ชมรายการโทรทัศน์

³ รัตนุช ก้าวหน้าชัยมงคล, “ปัญหากฎหมายในการให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าในรูปร่างรูปทรงของวัตถุ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 108.